

Увод

Настоящото изследване на малките оръжия и лекото въоръжение¹ в България е осъществено според методическите указанията на Координационния център за контрол над малките оръжия и лекото въоръжение в Югоизточна Европа (SEESAC) в сътрудничество с неправителствената организация Small Arms Survey (Изследване на малките оръжия)². Съдържанието на доклада изцяло отразява тези насоки по отношение на обхвата, методологията и целите на изследователската работа. Изследванията са съсредоточени в четири основни тематични области.

- Изследване на разпространението на малки оръжия, проследяващо разпространението на малки оръжия в страната.
- Изследване на въздействието на малките оръжия, съсредоточено върху въздействието на МОЛВ върху обществото, с акцент върху престъпленията с огнестрелно оръжие и техния ефект върху различните общности и държавата като цяло.
- Изследване на общественото мнение за малките оръжия, разглеждащо нагласата и отношението спрямо наличието на огнестрелно оръжие сред населението, както и държавната политика за износ и контрол върху МОЛВ.
- Изследване на националния капацитет за контрол над МОЛВ, разглеждащо капацитета на държавните институции за контрол върху износа, разпространението, запасите, унищожаването, производството и търговията с МОЛВ.

През 90-те години България не допусна конфликти и нестабилност, подобни на тези, засегнали Западните Балкани и се опази от широко разпространение на малки оръжия и леко въоръжение, характерно за региона. Типичните показатели като абсолютният брой на оръжията в страната, разпространението на престъпност с огнестрелно оръжие и равнището на етническото напрежение не будят почти никакви опасения.

Независимо от това, в България съществуват проблеми, свързани с малките оръжия и лекото въоръжение и те са наследени от времето на комунистическото управление, когато страната разполагаше с многобройна действаща армия, а отбранителната промишленост беше един от стълбовете на националната икономика. В самото начало на 90-те години бе трудно да се предвиди до какво ще доведат политическите и икономическите реформи, наложени от смяната на комунистическия режим. Провежданите едновременно структурни и функционални реформи в отбранителната промишленост, силите за сигурност и държавната администрация отслабиха системата за контрол на експорта и предизвикаха нарастване на излишъците от лекоострелково оръжие и леко въоръжение и свиване на производството им. Всичко това се случваше на фона на нарастваща социална и икономическа несигурност сред населението.

Настоящият доклад прави преглед на това доколко България е преодоляла миналите си проблеми, свързани с МОЛВ, и на стоящите пред нея предизвикателства. Предложеното подробно и обхватно изследване на състоянието на МОЛВ (включително на въпросите за производството, разпространението, за въздействието, което оръжията имат, както и представените данни за обществената нагласа относно МОЛВ и за възможността на страната да осъществява контрол над тях), е първото подобно изследване за България. Надяваме се, в навечерието на присъединяването на страната към ЕС, предложената в него информация да бъде от полза на всички онези, които се занимават с контрола на МОЛВ в България и в цяла Югоизточна Европа, като им помогне да канализират и направят по-ефективни усилията си за повишаване на този контрол.

¹ В България терминът „малки оръжия“ често се заменя с „лекоострелково оръжие“ или „огнестрелно оръжие“. За целите на настоящия доклад се използва дефиницията за малки оръжия и леко въоръжение, първоначално възприетата в Доклада на Групата на правителствените експерти по малки оръжия, представен от Генералния секретар на ООН през 1997 г. (ООН А/52/298, 27 август, 1997 г.). Към малките оръжия се причисляват револвери и автоматични пистолети, пушки и карабини, полуавтоматични пушки, автомати и леки картечници. Към лекото въоръжение, което може да се монтира на леки превозни средства, спадат тежки картечници, гранати, гранати, монтирани под цевта на самото оръжие, преносими противовъздушни и противотанкови оръдия, пускови устройства и ракетни системи с калибър до 100 мм. Към МОЛВ се отнасят и боеприпасите за тези оръжия, ръчни гранати, мини и експлозиви.

² Конкретно, това са Регионалният стандарт за микроразоръжаване 05.80 и Протоколи 1, 2 и 3 за изследване на МОЛВ.

Методология

Изследователският екип е използвал няколко различни метода за събиране на информация за изследването, включително национално представително изследване на общественото мнение, фокус-групи, дълбочинни интервюта и преглед на вторични източници.

- В продължение на няколко месеца бяха интервюирани четиридесет души. Между тях бяха служители от националните органи за контрол на МОЛВ към министерствата на отбраната, на икономиката, на вътрешните и на външните работи, представители на международни организации, както и журналисти и експерти от неправителствени организации, работещи в България (виж Приложение Ж).
- Бяха анализирани новинарски емисии на националните радиостанции и телевизии (БТВ, Нова телевизия и Българската национална телевизия) и материали, публикувани в национални ежедневници и седмичници. (виж Приложение З).
- Беше осъществено национално представително изследване сред 1251 респонденти (48,1 % жени и 51,9 % мъже) над 15-годишна възраст. За социологическото изследване бе използвана двустепенна произволна гнездова извадка от цялата съвкупност на пълнолетното българско население. (Въпросникът за изследването на общественото мнение, избрани таблици и файлове с данни са публикувани в интернет³).
- През периода 5 – 12 юли 2004 г. в страната бяха проведени дискусии с шест фокус- групи от специфични социални групи в градовете София, Варна, Казанлък, Кърджали и Гоце Делчев. (виж Приложение А).
- Бяха използвани и данни от официалната статистика на министерства, международни организации и Националния статистически институт.

³ Виж интернет страниците на Сейфъруърлд, <http://www.saferworld.org.uk/publications/europe_ebalkans.htm>, SEESAC, <<http://www.seesac.org/reports/surveys.htm>> или на Център за изследване на демокрацията, <<http://www.csd.bg/en/euro/arms.php>>.